

№ 6 (359)
Люты 2011 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

➡ **Рэаліі: «гістарычны базар» і «канюшына – это овёс?»** –
стар. 2 і 3

➡ **Вяртанне: «Палессе» Ф. Ляхоцкага** –
стар. 4

➡ **Прадаўжальнікі: ёсць чым і кім ганарыцца** –
стар. 5

На тым тыдні...

✓ **2 лютага** ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтва» былі адкрытыя аж тры экспазіцыі. Першая – **персанальная выстаўка Яўгена Ждана**. Яго мастацкае пераасэнсаванне вобразаў у тэатральных пастаноўках, жывапісных карцінах і графічных аркушах паставілі імя мастака ў шэраг вядомых дзеячаў нацыянальнай і сусветнай культуры. Вялікае месца ў працы настаяўніка займае духоўны жывапіс (ён напісаў 25 абразоў беларускіх праваслаўных святых). За цыкл «Беларускія святыя», перададзены ў царкву ў Нясвіжы, ды іншыя значныя творы Я. Ждан у 1998 г. стаў першым лаўрэатам Нацыянальнай прэміі «За духоўнае адраджэнне». Блізу 300 ягоных працаў леглі ў аснову карціннай галерэі ў п. Сноў Нясвіжскага раёна, 120 карцінаў мастак перадаў нясвіжскаму Гісторыка-краязнаўчаму музею.

У той жа дзень адкрытая **персанальная выстаўка Галіны Васільевай «Воплю»**. Гэта вынік 12-гадовай працы і складаецца з невялікіх серыяў «Колер і форма», «Эда», «Квадраты» і інш. Ра-ней працы гэтага праекта выстаўляліся ў Полацкай карціннай галерэі і Цэнтры сучаснага мастацтва ў Віцебску.

Трэцяя – **выстаўка Аксаны Аракчэвай «Зазірнуць у люстэрка душы»**. Мастачка зазначае: «Гэта своеасаблівая справаздача перад маім першым настаўнікам – бацькам. У маім жыцці не было больш далікатнага настаўніка». У многіх працах аўтар імкнецца не проста да партрэтнага падабенства – стварае партрэты-вобразы («Свіцязьніка», «Лясунка», «І толькі надпіс Вераніка...» ды інш.).

✓ **5 лютага** ў мінскай Галерэі сучаснага мастацтва «Ў» пачала працу **фотавыстаўка** расійскага фатографа **Ігара Ганжы «Жывыя людзі. Мінск»**. Гэта серыя партрэтаў людзей, якія актыўна ўздзейнічаюць на рэчаіснасць, фармуюць культурны і грамадскі ландшафт вакол сябе, ствараюць тое, што мы прызвычаліся называць атмасферай. Сярод удзельнікаў праекта можна сустрэць вядомых музыкаў, мастакоў, кіна- і тэатральных рэжысёраў, рэкламістаў і іншых прадстаўнікоў інтэлектуальнай эліты. Выстаўка працягнецца да 26 лютага.

✓ **6 лютага** ў Мінскім дзяржаўным палацы дзяцей і моладзі ў дзень памяці святых блажэнных Ксеніі Пецябургскай і Валянціны Мінскай адбыўся штогадовы **Зімовы бал**, які арганізавалі моладзевы цэнтр у гонар прападобнага Серафіма Сароўскага і Палац дзяцей і моладзі пры падтрымцы Аб'яднання моладзі Беларускай Праваслаўнай Царквы. Удзельнікі балу – танцавальныя пары з Мінска, Брэста, Гомеля, Бабруйска, Гродна, Кобрына, Віцебска. Сярод гасцей былі прадстаўнікі Інстытута тэалогіі імя Св. Кірылы і Мяфодзія БДУ, Дома міласэрнасці, часопіса «Фома» ў Беларусі, клуба бальных танцаў «Мара», харэаграфічнай школы № 1 г. Мінска, Цэнтра творчасці дзяцей і моладзі «Ранак»; а таксама святары мінскіх прыходаў. Праграма балу ўключала тры танцавальныя аддзяленні: «Праменады па Заходняй Еўропе», «Рускія сезоны», «Танцы народаў свету» (з удзелам ансамбля армянскіх танцаў «Эрэбуні»). Перад нумарамі харэаграфы праводзілі адмысловыя майстар-класы.

✓ **8 лютага** ў галерэі TUT.BY пачала працаваць **выстаўка Васіля Пяшкуні і Ганны Сілівончык «Состояние невесомости»**. Галоўная тэма – тэма кахання. На выстаўцы прадстаўлены больш за 20 працаў, выкананых у арыгінальнай тэхніцы сумяшчэння друку на палатне і жывапісу акрылам і алеем. Экспазіцыя будзе працаваць да 4 сакавіка.

9 лютага ў Мінску адкрыўся традыцыйны кніжны кірмаш, на якім прадстаўлены і выданні Беларускага фонду культуры

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Рэпартаж з мерапрыемства будзе ў наступным нумары

Збіральнік народнай творчасці

«Доктаравіцкія вячоркі», «Буцацінскія вячоркі», фальклорныя калектывы сельскіх дамоў культуры Капыльшчыны радуюць нас мілагучнымі і кранальнымі песнямі, якія даўней спявалі нашыя бабулі і дзядулі. Але ці гучала б гэтая народная спадчына сёння, калі б вучоны-фалькларысты не вышуквалі і беражліва не занатоўвалі іх у сваіх працах? Да такіх зацятых збіральнікаў вуснай народнай творчасці адносіцца і наш зямляк, вучоны-фалькларыст Антон Іванавіч Гурскі, 75-годдзе якога грамадскасць Беларусі і Капыльшчыны адзначала сёлета на Стары Новы год.

Як лічаць некаторыя астралагі, ад таго, у якую пару года нарадзіўся чалавек, такі лёс у яго будзе складацца. Будучы фалькларыст і казачнік нарадзіўся ў спрыяльны час, калі зоркі, мабыць, яму ўсміхаліся і пракладвалі ў навуку загадкавы і цікавы шлях. На двары гула мяцеліца, і пад яе напевы ў сям'і хлебарабаў Івана і Мар'і Гурскіх 14 студзеня 1936 года з'явіўся на свет малодшанькі сыноч Антон.

Вёска Свінка (Лугавая) незвычайнае паселішча: яна дала радзіме сузор'е талентаў вучоных-мовазнаўцаў Гурскіх, прафесараў розных навук, пісьменніка Васіля Сташэўскага. Прадоўжыць справу накіравана было Антону Іванавічу. На яго долю выпала шмат нягодаў. Калі хлопчыку было два гады, бацьку Івана Вікенцьевіча, лепшага працаўніка калгаса «Бальшавік», арыштавалі па даносе. Маці, якая сумленна працавала даяркай, як жонку ворага народа выключылі з калгаса. Жыць стала цяжка. Антон стаў не па гадах. Чацвёра дзетак Гурскіх чым маглі дапамагалі маці, абраблялі прысядзібны пляч, збіралі дары лесу ды і суседзі не засталіся абыякавымі

да гаротнікаў: дзяліліся і збожжам, і бульбай. Старэйшая сястра Таццяна набыла прафесію настаўніцы і падмацоўвала зарплатай сям'ю. Перад самай вайною вярнуўся са сталінскага гулагу бацька, і жыць стала лягчэй.

Вайна таксама прынесла шмат гора. Карнікі часта рабілі набегі на бліжэйшыя ад мястэчка Пясочнага вёскі, здзекваліся, забівалі вясцоўцаў. У адзін з налётаў падпалілі хату Гурскіх, брацікі і сястрычкі Антона цудам засталіся жывыя. Сам Антон, калі пасвіў карову каля Лугавскога лесу, трапіў пад чэргі нямецкага самалёта. І хоць у 1944-м прыйшло вызваленне, сям'я Гурскіх яшчэ доўгія шэсць гадоў жыла ў зямлянцы. Старэйшы брат Яўген мужна змагаўся на фронце. Пра яго ў адным з нумароў райгазеты пісаў былы дырэктар Лясноўскай СШ Валянцін Жалкоўскі: «З Яўгенам смела можна было ісці ў разведку і ў атаку». У будучым Яўген стане прафесарам матэматыкі і будзе служыць у ваеннай акадэміі.

Незабыўнымі стануць гады вучобы ў Бальшавіцкай дзесяцігодцы (мабыць, назва школе дасталася ад назвы калгаса, бо ў той час вёска Свінку яшчэ не перайменавалі ў Лугавую). Школа месцілася на беразе вірлівай рачулки Лошы, якая ўпадала ў славыты Нёман. Маладыя настаўнікі разказвалі вучням легенды і паданні пра Лошу і Нёман. Лоша ў гэтых апавяданнях была прывабнай дзяўчынай, а Нёман – прыгожы і працавіты асілак. Гісторыя іх пераўвасаблення была цікавая, і Антон занатаваў яе. Слухаў ён перасказы вясцоўцаў, і кожны з іх даносіў паданне па-свойму. У будучым ён апрацуе і верне першапачатковую чысціню паданню.

(Заканчэнне на стар. 3)

«Нет причин возрождать базар...»

Гэта вельмі цікавая фраза С. Багласава – галоўнага архітэктара праекта аднаўлення паўднёва-ўсходняй часткі Мінскага замчышча – гісторыка-культурнай каштоўнасці міжнароднага значэння «Гістарычны цэнтр Мінска». Словы прагучалі ў яго інтэрв'ю газеце «Беларусь сегодня».

Гэтыя словы – з вуснаў архітэктара, які сябе дыспануе адным з самых аўтарытэтных архітэктараў у справе рэканструкцыі, рэстаўрацыі, аднаўлення гістарычнага цэнтру Мінска. І вось для спецыяліста ў галіне ўрбаністыкі, рэнавацыі гарадскі рынак – адзін з асноўных гістарычных горадаўтвараючых элементаў, цэнтр сацыяльна-эканамічнай актыўнасці горада – проста базар.

Ёсць яшчэ сэнс узгадаць словы С. Багласава на нарадзе працоўнай групы па аднаўленні і музейфікацыі Мінскага замчышча, якая адбылася сёлета 13 студзеня. Цытую не літару ў літару, а вельмі блізка да арыгінала: «Адраджэнне страчанай гістарычнай планіровачнай структуры ў межах гісторыка-культурнай каштоўнасці – абсурд».

І ўсё становіцца на свае месцы. Гістарычны гарадскі рынак з унікальнай структурай і планіроўкай – базар, гістарычная планіроўка – абсурд, нягледзячы на тое, што менавіта яна стаіць самым першым кампанентам аховы мінскага гістарычнага цэнтру, а яе адраджэнне прадугледжанае нарматыўна-прававымі, горадабудаўнічымі і метадычнымі дакументамі.

Давайце проста паглядзім на праект Багласава і прааналізуем, які кампанент гісторыка-культурнай каштоўнасці «Гістарычны цэнтр Мінска» ён

аднаўляе. Гістарычная планіровачная структура праектам ігнараваная поўнаасцю. Нават першы мінскі храм, які, дарэчы, па меркаванні спецыялістаў, ніколі не быў дабудаваны, прапануецца аднавіць у фантазічным вобразе не над аўтэнтычнымі падмуркамі, а недзе ўбаку, амаль упрытык да прарэзай часткі праспекта Пераможцаў.

Не аднаўляецца планіровачная структура раннесярэднявечнага перыяду, ігнаруецца адраджэнне планіровачнай структуры, якая фарміравалася на працягу XVII–XIX стст. Рынк называюцца базарамі, прапанаванае адраджэнне гарадскіх умацаванняў і старога Мінска – у рэжыме дзіцячай пляцоўкі. Зусім як у г. Мазыры: паставілі на замку нейкія «пагады» і назвалі «рэстаўрацыяй». А замест рынкаў – «тэатр-балаган». Ну проста поўны балаган замест навукова абгрунтаванага і прававога падыходу да працы на комплексным помніку горадабудаўніцтва.

Я не супраць праекта. Проста праект недапушчальны для Мінскага замчышча, для мінскага гістарычнага цэнтру. Ён добра бачыцца недзе ў Чыжоўцы, на беразе Свіслачы ў парку, у Зялёным Лузе на Цнянцы ці недзе па плыні Сляпянскай воднай сістэмы. Гэта архітэктурная фантазія, якая нічога агульнага не мае з працамі на гісторыка-культурных каштоўнасцях.

Такія працы з вобласці фантазіі, міфатворчасці фальсіфікуюць гісторыка-культурную каштоўнасць. Рэстаўрацыя і сістэма працаў на помніках – дакладная навука, як хімія, фізіка, гэта сапраўдная медыцына для помнікаў, з дыягнос-

тыкай, тэрапіяй, хірургіяй, касметалогіяй і інш. А тут паводле артыкула ў «СБ» нават міфы фальсіфікуюцца. Я пра Менеска, які ніякім чынам не плаваў на сваім самаходным млыне па Свіслачы, а насамрэч млын на Пярэспе, левым прытоку Свіслачы.

Вельмі паказальна, што прапанаваны Багласавым праект – тэст для выканаўчай улады не толькі Мінска, але і ўсёй нашай дзяржавы. Менавіта ход і вынікі рэалізацыі праекта адлюстроўваюць прыярытэты на правядзенне сапраўды навукова абгрунтаваных працаў у межах дзеючага заканадаўства дзеля гонару і прэстыжу Беларусі, ці імкненне проста «распілаваць» і засвоіць бюджэтныя сродкі. Так што экзамен чакае і Мінгарвыканкам, і Міністэрства культуры, і «Мінскую спадчыну», ды і самога Багласава, усіх нас.

Дарэчы, здзіўляе пазіцыя аўтара публікацыі ў «СБ» Віктара Корбута. Зусім нядаўна – поўны разгром на старонках газеты за той стан, у якім апынуўся гарадскі асабняк XVIII ст. на пл. Свабоды, 15. Шумушмат, але не было галоўнага – аналізу і развагаў, элементарнага журналісцкага расследавання: дзе прычыны руйнавання аўтэнтычных канструкцыйных помнікаў пад час рэстаўрацыйных працаў? што трэба карэктаваць ці мяняць у сістэме? А тут – не сёння-заўтра заб'юць апошні цвік у труну сталічнага гістарычнага цэнтру – і нічога, усё добра, усё геніяльна. «Нет причин возрождать базар...»

Словы С. Багласава пра базар, мякка кажучы, насцярожваюць.

Антон
АСТАПОВІЧ

У 2011-м спаўняецца

85 гадоў таму (1926) выйшаў «Прамень», літаратурна-мастацкі і грамадска-палітычны часопіс для моладзі, орган беларускага студэнцкага зямляцтва ў Чэхаславакіі.

85 гадоў таму (1926) выйшла першая кніга літаратурнага альманаха «Уздым», які выдавала бабруйская філія «Маладняка».

80 гадоў таму (1931) быў створаны хор Беларускага саюза студэнтаў у Вільні (існаваў да 1939 г.).

80 гадоў таму (Мінск, 1931) быў створаны Заслужаны акадэмічны хор Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыё-кампаніі Рэспублікі Беларусь; лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1990).

60 гадоў таму (1951) ў Нью-Ёрку быў заснаваны Беларускі інстытут навукі і мастацтва (БІНІМ), грамадская навукова-культурная арганізацыя беларускай эміграцыі ў ЗША.

50 гадоў таму (1961) была створаная Мінская студыя навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў (існавала да 1968 г.).

40 гадоў з часу стварэння (1971) Музея баявой славы, філіяла Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка.

40 гадоў з часу адкрыцця (1971) бібліятэкі і музея імя Францыска Скарыны ў Лондане.

35 гадоў з часу адкрыцця (1976) Дома літаратара ў Мінску.

35 гадоў таму (1976) быў створаны беларускі ансамбль старадаўняй музыкі «Кантабіле».

35 гадоў таму (1976) быў створаны беларускі жаночы эстрадна-харэаграфічны ансамбль «Чараўніцы».

30 гадоў таму (1981) быў заснаваны Літаратурны музей Максіма Багдановіча.

30 гадоў з часу адкрыцця (1981) Магілёўскага музея этнаграфіі, філіяла Магілёўскага абласнога краязнаўчага музея імя Е.Р. Раманава.

25 гадоў таму (1986) была створаная вакальная група Беларускай дзяржаўнай філармоніі «Камерата».

20 гадоў таму (1991) быў створаны Беларускі саюз музычных дзеячаў, добраахвотная творчая арганізацыя прафесійных дзеячаў музычнага, харэаграфічнага і эстраднага мастацтва.

20 гадоў таму (1991) быў створаны ансамбль народнай музыкі «Бяседа» Нацыянальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь; заслужаны калектыў Беларусі, удзельнік і лаўрэат многіх міжнародных фальклорных фестываляў і святаў.

20 гадоў таму (1991) быў заснаваны беларускі фальклорны гурт «Ліцвіны» пад кіраўніцтвам У. Берберова.

20 гадоў таму (1991) быў створаны Мінскі абласны драматычны тэатр у Маладзечне.

20 гадоў таму (1991) было створанае беларускае грамадскае аб'яднанне ўкраінцаў «Ватра».

20 гадоў таму (1991) выйшаў першы зборнік «Скарыніча», літаратурна-навуковага гадавіка.

Конкурс

Стань генеалагам

Навуковая Рада гуртка даследчыкаў генеалогіі «Радавод» (гістарычны факультэт БДУ) запрашае ўсіх прыняць удзел у тэматычным конкурсе пад назвай «Гісторыя і генеалогія майго роду».

Умовы ўдзелу наступныя.

1. Усе ахвочыя павінны падрыхтаваць артыкул па гісторыі і генеалогіі свайго роду.

2. Артыкул павінен адпавядаць фармату навуковай ці навукова-папулярнай працы, мець спасылкі на дакументальныя і вусныя крыніцы. Абавязковай з'яўляецца прысутнасць тэкставай часткі. Вітаецца размяшчэнне генеалагічнай інфармацыі ў фармаце генеалагічнага апісання, а таксама ў графічнай, схематычнай або таблічнай формах.

3. Пажаданым з'яўляецца ўдзел у праекце студэнтаў гістфака БДУ, вітаюцца артыкулы прадстаўнікоў іншых навучальных устаноў і проста зацікаўленых аматараў генеалогіі.

4. Дасылаць артыкулы трэба на электронную пошту slepovron@mail.ru не пазней за 1 сакавіка 2011 г.

Са згоды аўтараў дасланыя артыкулы будуць размешчаныя на сайце ГДГ «Радавод» (дапрацоўваецца).

Па выніках конкурсу вызначаюцца пераможцы, якіх чакаюць узнагароды.

Хачу нагадаць, што гурток яшчэ працуе па накірунках, да якіх таксама можа далучыцца кожны:

– бібліяграфія: азнаямленне і прэзентацыя новых выданняў па генеалогіі, іх сістэматызацыя, стварэнне агульнай бібліяграфічнай базы;

– «Радаводы знакамітых беларусаў»: стварэнне агульнага спіса беларусаў-землякоў, праслаўленых у Беларусі і за яе межамі ў розныя гістарычныя эпохі з мэтай далейшага палібленага даследавання іх радаводаў;

– некропалі: апісанне могілнікаў па пэўных правілах, фотафіксацыя ўсіх даваенных пахаванняў.

Падрабязную інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне (Velcom) **399 87 33** і праз e-mail: slepovron@mail.ru.

Наста КАДЫГРЫБ

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета **63320**
(індэкс выдання)

на 200_ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды _____
(паштовы індэкс) _____ (адрас)

Каму _____
(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кашт	падпіскі	_____руб.	Колькасць	
	пераад-расоўкі	_____руб.	камплетаў	

на 200_ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куды _____
(паштовы індэкс) _____ (адрас)

Каму _____
(прозвішча, ініцыялы)

Вяскойцы распаўдаюць, што на гэтыя, закінутыя між багнаю і лесам, землі ссылалі мамахінь, якія не здолелі стрымаць зарок перад богам – адсюль і назва. Неглюбка, «нялюбас богаў месца» – уся трохсотгадовая гісторыя гэтай вёскі будзе працягтай слязьмі і крывёю: навала расійскіх карнікаў, якія вынішчалі вальнадумства ўцекачоў-старавераў, савецкая калектывізацыя, фашысцкая акупацыя і, нарэшце, Чарнобыль. І толькі загартаваная воля і набожнасць вяскойцаў дапамаглі ёй захаваць культурную самабытнасць.

Нялюбас богам месца

Упершыню вёска згадваецца пад 1720 г. у даваанай царскай грамаце як прыналежная да Кіева-Пячорскай Лаўры. На працягу наступных пяці дзесяці гадоў яна належала праваслаўнай царкве, пазней – перададзеная ў дзяржаўнае падпарадкаванне. Драўляная праваслаўная царква ў вёсцы была збудаваная ў 1761 г. Праваслаўны прыход у рэгіёне стаў гэткім анклавам вакол па-

навання стараверскіх традыцыяў. Нагадаем, што ў канцы XVII – пачатку XVIII стст. тэрыторыі вакол сучаснай Веткі палюбіліся рэлігійным уцекачам з Расіі, якія знайшлі прытулак у Рэчы Паспалітай.

Усё XIX ст. вёска імкліва расце, дасягаючы ў канцы стагоддзя ледзь не гарадской колькасці насельніцтва – 3,5 тыс. чалавек. Аднак да пачатку Другой сусветнай вайны колькасць насельніцтва скарачаецца ў 3 разы. Асноўнай прычынай гэтага было рассяленне вяскойцаў па пасёлках на мяжы 1920–1930-х гг. Усталяванне савецкай улады для Неглюбкі запамнілася яшчэ адной трагічнай падзеяй: гонар вёскі – царкву гвалтоўна пераабілі ў зернясховішча, а пазней – у школьны інтэрнат. У гады вайны царква аднавіла сваю дзейнасць, аднак пасля яе храм зноў выконвае гаспадарчыя функцыі. У 1960-я на месцы зруйнаванай царквы пабудавалі школу. Нягледзячы на замацаваную ў назве вёскі боскую нялюбасць, самі неглюбчане да Ства-

ральніка ставяцца з вялікаю пашанай. Не дзіва, што ўжо напрыканцы 1991 г. вёска нанова збудавала праваслаўную царкву.

Да сярэдзіны 1980-х гг. насельніцтва Неглюбкі расло. Аднак чарнобыльская катастрофа ўнесла свае карэктывы. Веткаўскі раён атрымаў малапачэснае лідэрства ў краіне па колькасці загінулых вёсак – 58. Неглюбка патрапіла ў зону з правам адсялення. Маладое пакаленне з'ехала шукаць лепшай долі, і вёска страціла перспектыву. У выніку праз дзясятка гадоў пасля катастрофы 45 % парадзелага насельніцтва вёскі складалі пенсіянеры (382 з 834 жыхароў).

Выйсце з дэмаграфічнага крызісу знайшлі нестандартнае: ужо ў новым стагоддзі пачалі запрашаць замежнікаў з прасторы былога Савецкага Саюза. Сёння ў неглюбскім СПК працуюць пераважна казахі, малдаване, азербайджанцы, прывабленыя бясплатным жылём, працай і мажлівасцю хутка атрымаць беларускае

грамадзянства. У школе таксама навучаюцца дзеці пераважна некарэннага насельніцтва.

Аднак вядомасць Неглюбка здабыла іншым – у вёсцы захавалася самабытнае ткацтва. Сёння зусім невялікая колькасць вёсак і мястэчак можа пахваліцца такім, а Неглюбка ў гэтым шэрагу стаіць ці не на першым месцы. Усё беларускае жаночае насельніцтва вёскі валодае ткацкім майстэрствам і ўзгадвае прабабуляў, бабуляў і маці, ад якіх гэтаму рамяству навучыліся.

Знаёмства з ткацтвам звычайна пачыналася з маленства, а да шлюбу маладзіца павінна была ўжо мець ладную калекцыю тканых ручнікоў – складаны вясельны цырыманіял вымагаў таго. Сёння старое пакаленне ўжо не тчэ, хаця некаторыя з неглюбчанак займаліся ткацтвам ледзь не да 80 гадоў, а цяпер не вытрымліваюць вочы. Аднак дзякуючы руплівасці асобных ткачых сярэдняга веку ў вёсцы існуюць два гурткі ткацтва, і гэтую навуку не мінае ніхто з неглюбскіх дзяўчатаў.

Алесь ЛАПО,
г. Клімавічы

На фота:
неглюбская ткачыха
Ганна Іванайна
Каржова

«Поле цудаў» на БТ

Вечарам 29 студзеня, «гуляючы» па каналах тэлевізара, трапіў на праграму «Адзін супраць усіх», якую вядзе Георгій Калдун. Прызнацца, не люблю я гэтую перадачу, і не падабаецца яна мне таму, што сярод 50 «знаўцаў», якія прыходзяць на гульню з мэтай выйграць некалькі мільёнаў беларускіх рублёў, рэдка сустракаюцца людзі адукаваныя, проста дасведчаныя. Большасць нават на элементарныя пытанні не могуць адказаць. Шчыра скажу, самі пытанні не вельмі і складаныя, разлічаныя на «сераднячка» (гэта тыя, каго масава выпускаюць у свет сучасная школа, СНУ, ВНУ). Вось такое маё стаўленне да праграмы і яе ўдзельнікаў.

Але тое, што адбылося менавіта 29 студзеня, выбіла мяне з нервовай каляіны, магчыма, і не на адзін тыдзень. Не вытрымаўшы гэтай напругі, вырашыў выліць эмоцыі на паперу. Першае жаданне (а яно як правіла не самае правільнае) адаслаць ліст у Міністэрства адукацыі. Там, дзякаваць богу, новы – беларускамоўны міністр!

Аднак усё па парадку. Гляджу ў «яшчык» і бачу: на пляцоўку да Г. Калдуна падымаецца малады (гадоў 25–27) сімпатычны хлопец, па-маскоўску кажучы, «славянскага обличія», інжынер па адукацыі (высветлілі па ходу), і пачынае адказваць на пытанні. Як звычайна, на гэтай гульні першыя 3–4 пытанні не патрабуюць асаблівых ведаў. Вось напрыклад: «Что означает белорусское слово “канюшина”?» І варыянты адказу: «Овёс, клевер, лён». Хлопец доўга разважаў, выказваючы меркаванні, што яно яму нагадвае «каня», і калі ад яго адштурхну-

ца, то: «Канюшына – это овёс». Мне здалася, што зараз ад рогату залы абрынецца столь тэлестудыі. Але гэтага не здарылася, бо калі вядучы папрасіў аператара ўключыць ліхтарыкі тых, хто памыліўся, то такіх «беларусазнаўцаў» аказалася каля паловы з 50 (патэнцыйных удзельнікаў) прысутных на гульні.

Прашу вас, шановныя чытачы, не папракайце за падрабязнае апісанне гэтага «поля цудаў». Можа, і вы бачылі гэтыя яскравыя вынікі адукацыі нага і выхаваўчага працэсаў, якіх дасягнула нашае Міністэрства адукацыі ў створанай ім сістэме перманентных рэформаў і кантролю за ведамі, ускладненымі на электронныя скрынкі.

З убачанага я зразумеў, што тыя, хто завязлі ў пытанні «клевер-канюшына», яшчэ ўдзіцячым садку, спяваючы разам са знакамітымі «Песнярамі» песню «Касіў Ясь канюшыну...», не задаваліся элементарнымі пытаннямі роднай мовы: а што ж касіў той Ясь? І ці былі побач з ім дарослыя, якія б адказалі на дзіцячае пытанне?

Вось такія думкі прыйшлі мне ў галаву пры праглядзе праграмы «Адзін супраць усіх». Цікава, а ці адкажуць сённяшнія рускамоўныя «Песняры» на пытанне: канюшына – гэта авёс ці лён?

Уладзімір ГІЛЕП

P.S. Заходжу ў аўтобус № 100 на прыпынку «Універмаг» і чую абвестку па-беларуску: «Асцярожна, дзверы зачыняюцца. Наступны прыпынак “Плошча Незалежнасці”». І цішыня ў салоне. Усе даўно прызвычаліся да роднай мовы ў аўтаматычным рэжыме і яе носьбіта – механічнага беларуса. Для таго, каб мова ажыла, патрэбная яшчэ адна рэформа. Ці што іншае?

Збіральнік народнай творчасці

Настаўніца рускай мовы і літаратуры Ніна Антонаўна Цвірка арганізавала драмгурток, ладзіла пастаноўкі і літаратурныя вечары, якія не абмінаў Антон. Такая творчая атмасфера заклала ў душы будучага вучонага моцны падмурак. Ад бацькоў перадалася любоў да паэзіі і прозы. Гэта ўсё выдатна спрыяла даследаванню вуснай народнай творчасці.

А. Гурскі закончыў Мінскі педагагічны інстытут у 1959 годзе, а затым нястомная праца ў Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. Антон Іванавіч даследуе народную творчасць і вучыць студэнтаў занатоўваць фальклорныя багацці, пакуль яшчэ жывыя носьбіты. Пад яго кіраўніцтвам у час фальклорных студэнцкіх экспедыцыяў сабраныя тысячы ўзораў народнай творчасці. А. Гурскі паспяхова абараняе дысертцыі, становіцца самавітым вучоным, дапамагае сваім выхаванцам стаць у шэрагі навукоўцаў-фалькларыстаў. Такія вядомыя даследчыкі этнаграфіі і фальклору, як Васіль Ліцвінка і іншыя, дадаюць яму гонару. Антон Іванавіч напісаў шмат кніг пра паданні, загадкі, легенды, народныя песні. Нядаўна выйшла добра аформленая кніга «У ноч на Івана Купалу», дзе сабраныя і апрацаваныя навукоўцам легенды і паданні настолькі цікавыя, што чытаюцца на адным дыханні. Аўтар выступае ў ролі пісьменніка-казачніка (ну чым не Ярышоў ці Сокалаў-Мікітаў – гэтыя рускія пісьменнікі таксама пераказвалі казачныя творы прашчураў). Тут ёсць пра лесавікоў і вадзянікоў, пра свавольствы паноў, якіх ставяць на месца як людзі, так і сілы прыроды. Знайшлося месца для русалак, дамавых, ваўкалакаў, якія бытуецца ў славянскай міфалогіі.

Абсягі даследаванняў Антона Іванавіча вялікія. Выдаў тамы кніг «Зімовыя песні», «Калядкі і шчадроўкі», «Земляробчы каляндар», «Святкаванне Калядаў на Беларусі».

Для выхавання нашых дзяцей вучоны-педагог выдаў шмат зборнікаў казак, легендаў: «Музыка-чарадзей», «Дрэва каханя», «Не сілай, а разумам» і шмат, шмат іншых. Ён вучыць любіць свой народ і паважаць яго багатую спадчыну. Яго імя назавуць ў імя ў фалькларыстыку і этнаграфію.

Антон Іванавіч перадаў у раённую бібліятэку шмат кніг і сваіх манаграфіяў. Да юбілею земляка ў чыгальнай зале ЦБС адкрылася выстаўка яго твораў.

Іван ІГНАТЧЫК, г. Капыль

Успаміны Палесся Францішака Ляхоцкага

Напрыканцы мінулага года ў Салоне музея-сядзібы «Пружанскі палацык» прайшла даволі значная імпрэза. Тут адбылася прэзентацыя беларускамоўнага выдання паэмы «Палессе» Францішака Ляхоцкага – прадстаўніка польскамоўнай эміграцыі, выдатнага сына пружанскай зямлі, які з'яўляецца, падоб-

на Адаму Міцкевічу для гістарычнай Літвы, вешчуном для ўсіх выхадцаў з Палесся, раскінутых па свеце. На яго творах пакаленні сыноў Палесся, якія апынуліся ў эміграцыі, вучыліся любові і пашане да сваёй зямлі і яе людзей.

На ўрачыстым мерапрыемстве сабраліся прадстаўнікі грамадскасці не толькі Пружанаў, але і Брэста, Мінска, Камянца, якія пазнаёміліся з жыццёвым і творчым шляхам паэта-земляка. Сярод гасцей былі Дарафей Фіёнік – кіраўнік аб'яднання «Музей Малой Радзімы» ў Студзіводах, рэдактар выдання і манахія Еўдакія (Ляхоцкая) з Польшчы – сваячка паэта і аўтар уступнага слова да выдання. Пераклад паэмы, выдадзенай аўтарам ў 1980-я гады, зрабіў вядомы беларускі паэт з Беласточчыны Віктар Швед. У даверліва-цёплай атмасферы прысутныя слухалі ўспаміны манахіні Еўдакіі пра паэта, апошні пра вы-

данне Д. Фіёніка. Прэзентацыя ўразіла ўсіх добразычлівасцю, адкрытасцю і шчырасцю арганізатараў, высокім маральна-этычным патэнцыялам творчасці паэта-земляка, які стварыў яркія малюнкi з жыцця Заходняй Беларусі міжваеннага перыяду, гуманістычна-хрысціянскай накіраванасцю яго радкоў, лірычнай настальгіяй па радзіме. Класічная музыка ў выкананні ансамбля «ARCHIA» Пружанскай школы мастацтваў імя Р.Р. Шырмы і спевы царкоўнага хору пры ДOME культуры в. Руднікі стварылі сапраўдную паэтычнасць і ўзнёсласць гэтай імпрэзы.

Кніга-альбом «Палессе», акрамя згаданай паэмы, утрымлівае і фотаздымкі Пружанаў 1920–1930 гг., а таксама рэпрадукцыі карцінаў пружанскага мастака-самавука Андрэя Павука, які адлюстроўваў тыя часы на сваіх палотнах – менавіта такое ілюстрацыйнае напаўненне выдання надало

яму статус сапраўднай культурна-гістарычнай падзеі.

Выданне кнігі фінансавана падтрымаў Культурны цэнтр Беларусі пры Пасольстве Рэспублікі Беларусь ў Польшчы.

«Палессе» – гэта ўжо не першая спроба перакладу вершаў Ф. Ляхоцкага на беларускую мову. На пачатку 1990-х рэдактар раённай газеты Мікола Антанюскі перакладаў ужо яго вершы. Тады гэта былі творы з яго апошняга зборніка, напоўненыя тугой па Бацькаўшчыне, па Палессі, па родных Пружанах. Тут ён нарадзіўся ў 1899 г., пад час Першай сусветнай вайны яго сям'я зведала цяжар бежанства, шукаючы прытулку ў Расіі.

У «польскія часы» Ф. Ляхоцкі жыў у Пружанах, працаваў школьным інспектарам, у фінадзеле, але ў 1940 г. быў арыштаваны і асуджаны на 8 гадоў зняволення, якое адбываў ва Ухце. Сям'я Францішака была вывезеная ў Казахстан. У верасні 1941 г. Ф. Ляхоцкі быў амнісціраваны, і разам з сынамі ўступіў у польскую армію У. Андэрс, у радах якой удзельнічаў у слаўтай бітве пад Монтэ-Касіна ў Італіі. Пасля Вялікай Айчынай вайны наш зямляк пасяліўся ў Англіі, дзе закончыў курсы агародніцтва і садоўніцтва.

У 1951 г. ён пераехаў ў г. Блумфілд (ЗША). Менавіта тады выйшлі зборнікі вершаў Ф. Ляхоцкага на польскай мове «Ластаўчыны гнёзды» (1970), «Лістоўнічная хата» (1971), «На бярозовай кары» (1980), «За карункавыя вечары» (1984), «Над Мухаўцам» і паэма «Палессе» (1987). Да сваёй радзімы ён звяртаўся не толькі праз літаратурную творчасць: захопліўся трады-

цыйным беларускім мастацтвам – малюнкам па шкле.

Памёр Ф. Ляхоцкі ў ЗША 13 верасня 1988 г., пахаваны ў г. Дэйльстоўн (штат Пенсільванія). 12 ліпеня 1989 г. рашэннем пэўных інстанцыяў была прынятая пастанова аб рэабілітацыі Францішака Міхайлавіча Ляхоцкага.

Лёс раскідаў Ляхоцкіх па свеце. Акрамя тых, што і зараз жывуць у Пружанах, частка сям'і – у ЗША, другія – у Польшчы, трэція – у Францыі. Аднак нягледзячы на перыпетыі лёсу ў апошнія гады родныя людзі здолелі знайсці адзін аднаго, узнавіць гістарычную праўду і вярнуць на радзіму імя Францішака Ляхоцкага – нашага самабытнага паэта-земляка.

Наталія ПРАКАПОВІЧ, галоўны захавальнік фондаў музея-сядзібы «Пружанскі палацык», крэзнаўца

На фота: Францішак Ляхоцкі. (ЗША, фота 1980-х гадоў); вокладка выдання

Справаздача майстроў і вучняў

Нядаўна ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася Рэспубліканская мастацкая выстаўка працаў стыпендыятаў Міністэрства культуры 2010 года. Яе арганізавалі Міністэрства культуры, Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў і Беларускі саюз мастакоў.

У экспазіцыі прадстаўлены творы жывапісу, скульптуры, дэкаратыўна-ўжытоковага мастацтва, дызайну мас-

такоў розных пакаленняў і розных мастацкіх накірункаў. З жывапісных твораў паказаныя працы як сталых мастакоў – Сяргея Давідовіча, Віктара Нямцова, Галіны Кошанавай, Юрыя Хілько, так і

маладых выпускнікоў БДУ культуры і мастацтваў Елізаветы Аўчыннікавай і Аляксея Іванова. Гледачы таксама маюць магчымасць пазнаёміцца з творчасцю Таццяны Малышавай (шкло), Сяргея Аганавы (скульптура) і Сяргея Саркісава (плакат).

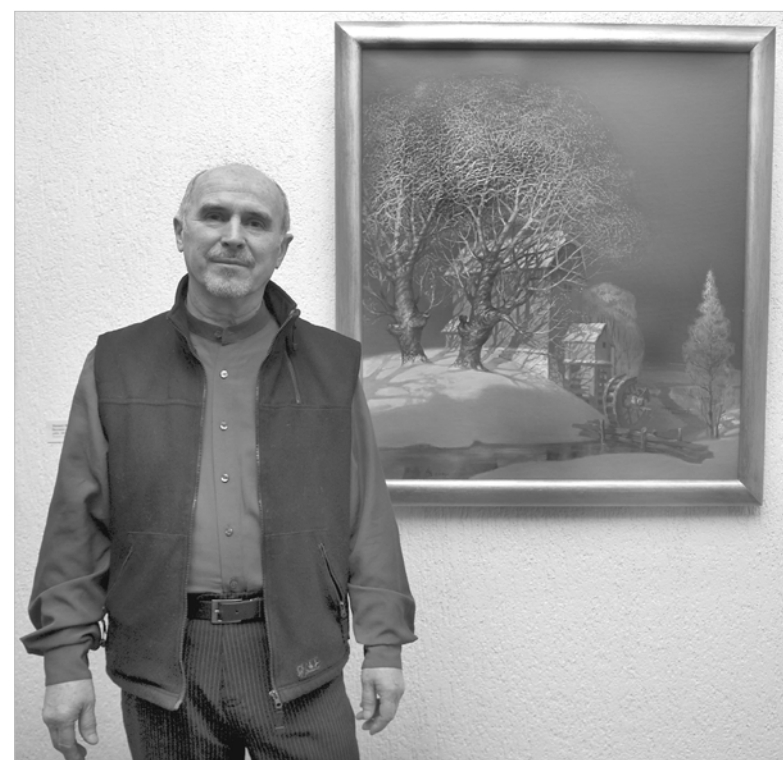
Найбольшую цікавасць у мяне выклікала экспазіцыя праекта «Млыны Беларусі» прафесара кафедры малюнка акадэміі мастацтваў Віктара Нямцова, размешчаная ў асоб-

С. Саркісай. Плакат з серыі «Беларусь – культура – спадчына»

С. Аганай. «Арганаўты»

В. Нямцоў каля сваёй карціны «Стары млын у в. Пабрэззе Навагрудскага раёна»

най зале. Першая яго праца была зробленая ў 2004 годзе на радзіме жонкі ў вёсцы Пабрэззе Навагрудскага раёна. Млын, які ён намалёваў, працаваў амаль да 1990 года. Вядомы мастацтвазнаўца Яўген Шунейка, калі пабачыў працу, прапанаваў зрабіць серыю карцінаў пад агульнай назвай. У выніку за 2009 і 2010

гады атрымалася мастацкае ўвасабленне гістарычнага даследавання помнікаў гістарычнай прамысловай архітэктуры Беларусі. Сёлета плануецца працягнуць гэтую серыю і арганізаваць персанальную выстаўку Віктара Нямцова.

Куліна ПРЭВІЧ, фота аўтара

Вялікі талент, вялікая праца, вялікае сэрца

Напранцы студзеня ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылася творчая сустрэча з лаўрэатамі 2010 г. прэміі «За духоўнае адраджэнне» і спецыяльных прэміяў Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва, якая прысуджаецца штогод за выдатныя творы, актыўную дзейнасць у гуманітарнай сферы, скіраваную на развіццё і ўмацаванне духоўных каштоўнасцяў.

Сярод запрошаных лаўрэатаў і кіраўнікі ансамбля «Церніца» Мінскага Палаца культуры і спорту чыгуначнікаў Галіна і Іосіф Несцяровічы, дырэктар Гомельскай гарадской ЦБС Таццяна Уласава, дырэктар Ганцавіцкага раённага Дома рамёстваў Марыя Муха, дырэктар Гомельскага абласнога музея ваеннай славы Павел Ждановіч, мастацкі кіраўнік абрадавага калектыву «Цары» Семежаўскага цэнтра культуры і вольнага часу Капыльскага райвыканкама Таццяна Шаўран, кіраўнік

русі выступаюць адны і тыя ж «зоркі». Вельмі мала нашага роднага на тэлебачанні і радыё. А нам ёсць што паказаць і чым ганарыцца».

Лаўрэат прэміі «За ўкараненне інавацыйных формаў працы па распаўсюджванні краязнаўчых ве-

фа, які мяркуецца адкрыць сёлета.

Мастацкі кіраўнік і галоўны дырыжор аркестра народных інструментаў Магілёўскай абласной філармоніі М. Алданаў прыйшоў у яго яшчэ студэнтам. Створаны калектывы больш за 40 гадоў таму як

Лаўрэаты прэміі пад час вечарыны ў бібліятэцы

Баяністы П. Войчанка і В. Рулёў

аркестра народных інструментаў імя народнага артыста Беларусі Л.Л. Іванова Магілёўскай абласной філармоніі Мікалай Алданаў.

Кожны з удзельнікаў сустрэчы распавёў пра сваю працу і падыяліўся думкамі і планами.

Галіна і Іосіф Несцяровічы ўжо дваццаць сем год кіруюць ансамблем беларускай песні «Церніца». Калектыву гэты добра вядомы не толькі ў Мінску, але і ва ўсёй краіне, бо з канцэртамі аб'ехаў практычна ўсю Беларусь. Ад 1986 г. цягам 15 гадоў ансамбль з'яўляецца ўдзельнікам «Чарнобыльскага шляху». Калектыву вельмі цёпла прымаюць і за межамі краіны. Паміж іншым Іосіф Аляксандравіч заўважыў, што «... беларускую песню не паважаюць толькі ў Беларусі. На ўсіх канцэртах («Славянскі базар», «Дажынкi» ды іншых) па ўсёй Бела-

даў сярод насельніцтва» Таццяна Уласава сказала, што бібліятэчныя работнікі імкнуцца як найлепей і цікавей распавесці пра сваіх землякоў. У 2009 г. Гомельская Цэнтральная бібліятэка пераехала ў новы будынак, і з'явілася магчымасць арганізаваць выставачную краязнаўчую залу. За мінулы год тут праведзена 27 выставак, у тым ліку дэкаратыўна-ўжыткавай творчасці, мастацкіх, тэматычных дзіцячых. У планах – новыя праекты, сярод якіх стварэнне музея аўтогра-

навучальны аркестр народных інструментаў Магілёўскага музычнага вучылішча, кіраваў ім Л. Іваноў. Калі ў горадзе адкрыўся педагагічны факультэт Акадэміі музыкі, аркестр стаў прафесійным філарманічным калектывам. У верасні 2009 г. заснавальнік аркестра пайшоў з жыцця, а яго працу працягнуў вучань М. Алданаў. Калектыву таксама рыхтуе цікавыя канцэртныя праграмы і шмат выступае. Пад час выступленняў аркестра гучаць таксама і духоўныя творы. Калектыву – сталы ўдзельнік фестывалю звонарскага майстэрства.

Лаўрэат прэміі «За захаванне народных рамёстваў і далучэнне да народнай культуры моладзі» М. Муха пазнаёміла з дзейнасцю Ганцавіцкага раённага дома рамёстваў, асноўны кірунак працы якога з дзецьмі – ткацтва і вышыўка. У гуртках займаюцца прыкладна два дзясяткі вучняў, але на выстаўкі школьнікі прыходзяць цэлымі класамі, і кожны становіцца ў чаргу, каб паспрабаваць сябе ткачом ці вышывальшчыкам, ладзяцца і адмысловыя майстар-класы.

У канцэртнай праграме творчай сустрэчы выступілі «Церніца» і музыкі аркестра народных інструментаў баяністы Пятро Войчанка і Валеры Рулёў.

Зм. ВОЖЫК, фота аўтара

Ансамбль беларускай песні «Церніца»

Пад такой назваю ў Мінскай бібліятэцы № 3 імя У.У. Маякоўскага з сярэдзіны студзеня праходзіць выстаўка твораў вядучага навуковага супрацоўніка Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, кандыдата мастацтвазнаўства Людмілы Налівайка, прымеркаваная да 70-годдзя з дня яе нараджэння. Людміла Дзмітрыеўна айтар больш за 250 навуковых і навукова-папулярных артыкулаў, шмат гадоў аддала распрацоўцы навуковай тэмы «Мастацкае жыццё Беларусі 20-х гадоў XX стагоддзя», раздзелы якой былі апублікаваныя ў шматтомнай «Гісторыі беларускага мастацтва» (тамы 4–5). Цяпер, у працяг гэтай тэмы, працуе над кнігай «У горадзе рэвалюцыйнай явы».

На адкрыцці выстаўкі выступілі загадчык аддзела сучаснага мастацтва НММ Беларусі В. Вайцякоўская, заслужаны дзеяч мастацтва Беларусі Э. Агуновіч, загадчык аддзела рэдакцыі НММ Беларусі С. Шакун, дацэнт БДУ культуры і мастацтваў, кандыдат мастацтвазнаўства Л. Шнор, краязнаўца А. Валахановіч. Прысутныя адзначылі, што роспіс па шоўку – гэта чарговы пошук мастацкай у выпрабаванні сваіх магчымасцяў. Яе альбом «Мой Мінск» распавядае пра гісторыю ўзнікнення і развіцця тэмы гарадскога пейзажа і кніжнага знака ў творчасці вядомага беларускага графіка А. Тычыны (1897–1986). Альбом знаёміць з рознымі тэхнікамі графікі: чорна-белая і каляровая лінагравюра, малюнак тушшу і пяром, акварэллю і гуашшу. У выданні 42 каляровыя і 19 чорна-белых ілюстрацыяў.

На выстаўцы прадстаўлены 43 мастацкія палотны. Яўген Шунейка адзначыў: «Несумненна, у іх жыве вобразная атмасфера Гродна, Віцебска і Мінска, насычаная сімвалічнымі супастаўленнямі, асабістымі ўспамінамі, вадгуллем перажытага». А пачынала Людміла Дзмітрыеўна сваю дзейнасць у Гродне ў 1963 годзе пасля заканчэння мастацка-графічнага факультэта Віцебскага педагагічнага інстытута: працавала ў тэатры, школе, мастацка-вытворчых майстэрнях, прымала актыўны ўдзел у мастацкім афармленні горада, аб чым сведчыць роспіс па бетоне (растаран «Сосны»), афармленне інтэр'еру (кафэ «Рамантыка»), мазаіка (сцяна інтэр'ера гарадскога ЗАГСа). Удзельнічала таксама ў мясцовых, рэспубліканскіх і ўсесаюзных выстаўках. Яе графічныя аркушы «Гродна» (лінарыт, 1969) і «Інтэр'ер» (аква, 1972) былі набытыя НММ Беларусі. З 1976 года працуе ў Мінску, дзе пачаўся другі перыяд яе творчай дзейнасці – мастацтвазнаўства. З 1977 па 1997 год – супрацоўнік аддзела выяўленчага мастацтва Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору НАН Беларусі. У 1997 годзе абараніла кандыдацкую дысертацию. З 1998 года працуе вядучым навуковым супрацоўнікам аддзела сучаснага беларускага мастацтва НММ.

Пажадаем Людміле Дзмітрыеўне моцнага здароўя, шчасця, новых творчых знаходак і новых навуковых твораў.

Анатоль ВАЛАХАНОВІЧ

Свет захапленняў

У жлобінскай СШ № 13 прайшла аднадзённая выстаўка рэдкіх манетаў, запалкавых пачак і этыкетак да іх з прыватных збораў калекцыянераў з Рагачова Аляксандра Патапава і Міхаіла Альхі. Аляксандр Фёдаравіч па прафесіі будаўнік, Міхаіл Мікалаевіч – былы пажарны, а сёння – навуковы супрацоўнік Рагачоўскага музея «Народная слава». Збіральніцтвам і даследаваннем гісторыі роднага краю яны займаюцца не адно дзесяцігоддзе, з'яўляюцца лаўрэатамі рэгіянальнай краязнаўчай прэміі ў гонар вядомага рагачоўскага мецэната XIX стагоддзя Ёлшына (прысуджаецца штогод Рагачоўскім райвыканкамам найбольш актыўным мясцовым краязнаўцам).

Са сваімі калекцыямі А. Патапаў і М. Альха аб'ездзілі амаль усе школы Рагачоўскага раёна, пабывалі і ў іншых месцах. Так, у мінулым годзе яны з поспехам наведлі Асіповічы. Цяпер новая выстаўка – у Жлобіне. Адзінае, аб чым шкадавалі калекцыянеры, гэта тое, што яны не змаглі захапіць з сабой калекцыі ў поўным аб'ёме. Аляксандр Фёдаравіч прадставіў толькі некалькі сотняў запалкавых пачак і 1200 этыкетак, хаця іх у калекцыянера ў некалькі разоў болей. А Міхаіл Мікалаевіч прывёз 150 манетаў XVI–XX стагоддзяў, знойдзеных на тэрыторыі Рагачоўскага раёна, поўны ж збор налічвае 500 манетаў.

Мікалай ШУКАНАЎ, супрацоўнік жлобінскай райгазеты «Новы дзень», краязнаўца

(Працяг. Пачатак у № 5)

«Хэй, готландцы!»

Швецыя займае плошчу 411 тыс. км², удвая большую за Беларусь, а Готланд, складаючы меней працэнта ад усёй тэрыторыі, з'яўляецца найбольшым востравам краіны ды і ўсяе Балтыкі. Што датычыць памеру плошчы, сутыкнуўся з незразумелым: нашы, хай не самыя новыя, даведнікі плошчу Готланда ацэньваюць у 2 960 кв. км, а новыя шведскія крыніцы – у 3 140 кв. км. У чым справа? Не магла ж плошча павялічыцца сама па сабе, гэта, мусіць, звычайная памылка. Можна, і не выпадкова: савецкія вучоныя з лёгкасцю маглі занізіць паказчык (на зло буржуям!), а мясцовыя «патрыёты», можа, не супраць былі хоць віртуальна павялічыць уладанні сваёй любай краіны.

Аднак, выплыў і трэці, цалкам верагодны варыянт...

Апошні ледавік меў над Готландам таўшчыню лёду 2 км. Ён так сплюшчыў гэты ладны кавалак сушы, што калі растаў, пачаў востраў, бы спіснутая губка, выпроствацца, падымаць галаву. Нават цяпер, калі пасля вызвалення ад лядовага панцыра прайшла добрая сотня стагоддзяў, Готланд у год «падрастае» болей чым на сантыметр, чым павялічвае сваю тэрыторыю. За нейкіх 50–70 гадоў вынік можа скласці цэлы метр! А гэта «выліваецца» ў дзясяткі, а то і сотні квадратных кіламетраў дадатковай плошчы, калі ўлічваць звільстую, падчас нізінную берагавую лінію і тое, што Готланд распасціраецца ў даўжыню кіламетраў на 130, а ўшыркі дасягае 50 км. Магчыма, шведы скарысталі апошнія дадзеныя вучоных.

Усяго ў Швецыі жыве каля 9 мільёнаў чалавек, але шчыльнасць іх пражывання ў краіне (і на Готландзе ў тым ліку) ў сярэднім удвая меншая, чым у Беларусі, і складае 21,5 чалавек на кв. км. Мабыць, гэтая акалічнасць, дэлавая рысы характару і нейкія іншыя фактары паўплывалі на тое, што людзей тут, акрамя традыцыйна ажыўленых месцаў, у несезон убачыш не так часта. Швед, як не на працы, сядзіць дома ці едзе ў машыне, часцяком – на веласіпедзе. А калі прыкмеціш постаць, то абавязкова з сабакам ці з фота-, тэлекамерай.

У апошнім выпадку гэта ўжо не абавязкова швед. Праўда, на веласіпеднай дарожцы, што цягнецца ўздоўж мора ў межах Візбю і далей на поўнач, трапляюцца не толькі велааматары, але й пешаходы ў спартыўных касцюмах. Але тых і другіх няшмат. Сустрэчных яны, як правіла, прыветна

Муры старажытнага Візбю

вітаюць кароткім адрывістым «хэй!» Першыя дні я амаль штодзень там шпацыраваў, і ўзяўся таксама «хэйкаць» усім без разбору. Здаралася, некаторыя спалохана ўздрыгвалі. Чужаземцы, відаць...

«В ізбы, у Візбю!»

Готланд людзі засялілі каля чатырох тысячаў гадоў таму, у тым ліку, мабыць, і мясціну, дзе цяпер Візбю з 26-ю тысячамі жыхароў (усяго ж на востраве 65 тысячаў). Назва горада, на думку гісторыкаў, азначае нейкае рытуальнае месца (капішча?) язычнікаў. Мне ж хочацца выкласці сваю прымітыўную, жартоўную версію. Уявіце сабе: да берага, на які прыляпіліся нешматлікія невялічкія, але ўтульныя хаткі паселішча, падплываюць ладзі з вандроўнікамі або ваярамі, славянамі ці вікінгамі, якія пабывалі на славянскіх землях і нахапаліся гучных, што спадабаліся, слоўкаў. Убачыўшы ўтульныя жыллы, над якімі ўюцца мілыя дымкі, адкуль даносяцца пахі ежы, змучаныя выпрабаваннямі і часам барадачы, якія да

таго ж знудзіліся без хатняга цяпла і жаночай ласкі, пачынаюць па адным, а затым ужо й хорам з неярпеннем выгукваць, скандзіраваць: «Ізбы! В ізбы! Візбы! Візбы!..» Апошні гук паступова «ашведзіўся», трансфармаваўшыся ў невялікі выразнае «ю».

У XIII стагоддзі паселішча, перад тым як стаць у хуткім часе горадам з гандлёваю гаванню, жвава будавалася. Тады ж быў узведзены мур працягласцю каля 3 км з трыма дзясяткамі абарончых вежаў і некалькі вялізных храмаў. Ёсць сведчанні, што напачатку Візбю насялялі пераважна католікі. Але паступова канфесійныя прапорцыі мяняліся, і ў стагоддзі, мусіць, XV на першае месца выйшлі пратэстанты-лютэране, таму храмы католікоў былі ці зруйнаваныя, ці самі па сабе прыйшлі ў заняпад. І зараз у Візбю можна ўбачыць з паўдзясятка старажытных храмаў (Святога Нікалауса, Святой Катарыны...), мурны якіх за кошт кансервацыі

вулачак, найкарацейшы шлях да Цэнтра. Ды выразна «Святая Марыя» назіраецца, напрыклад, і з таго ж узнятага над морам на 48-метровую вышыню мыса Хёгкінт, што за 10 км ад Візбю.

Чорны дом

Паданні сведчаць, што ў XV стагоддзі на працягу некалькіх гадоў губернатарам Готланда быў нейкі пірат са сваёй камандаю і няблага, быццам бы, спраўляўся са сваімі абавязкамі. Можна, з таго часу ў старажытнай частцы горада зарадзілася манера ці звычка (якая захоўваецца да сёння) не завешваць, нават нанач, вокны – каб прасцей было адсачыць змову. І тое, што кожны падаконнік упрыгожаны разнастайнымі цацкамі, ракаўкамі, статуэткамі, макетами караблёў з ветразямі, свяцільнічкамі (раней – свечкамі) ды падобным, працуе на такую версію. Прыхільнікі іншага пункту гледжання тлумачаць

традыцыю дэманстрацыяй адкрытасці пратэстантаў. Як бы там ні было, але падаконнікі Візбю – гэта своеасаблівыя міні-музейчыкі. Зацікавілася імі і латышская пісьменніца Андра Манфельдэ. Не маючы фотаапарата, папрасіла мяне зрабіць здымкі для яе будучай кніжкі. Дзякуючы гэтаму знятку пазнаёміліся мы са шведам-суседам, «пагаварылі» (Андра таксама не ведае ні шведскай, ні англійскай). Прыветлівы знаёмец наступнага дня зайшоў у Цэнтр, каб пабачыцца, ды не застаў нас і пакінуў ліст на шведскай і камп'ютарны пераклад на рускую мову, які выглядаў так:

«Привет, я живу в чёрный дом!»

Дом около 250 лет. Он всегда был окрашен смолой. Дом был принадлежащих семье моей жены более 70 лет, но теперь мы его владельцем. Моя жена родилась в доме. Ранее мы уже жил и работал в Стокгольме, но когда мы были пожилые, чтобы вернуться в Визбу. Был приятно встретиться с вами сегодня, даже если мы не понимаем друг друга так хорошо! Надеюсь, вы хорошо и приятно пребывания здесь в Визбу!

Приветствия. Фредерик».

Кранутыя такой увагай, мы назаўтра прынеслі яму нейкія сціплыя сувеніры. Фрэдэрык не разгубіўся, у адказ па-майстэрску склаў з паперы арыгамі ў выглядзе сімпатычнай кашулі і ўручыў нам. Што датычыць «чорнага дома». У Візбю сцены будынкаў найчасцей з вапняку, але ёсць і драўляныя. Раней зрубы канапацілі і пакрывалі, як і чаўны, чорнай смалю. Прастаяўшы не адну сотню гадоў, яны і цяпер быццам новыя.

Валеры СТРАЛКО,
фота айтара

(Заканчэнне будзе)

Даўніну ў Швецыі шануюць

Крыжаванка з усходнім ухілам

Уздоўж

1. Уваходнае памяшканне з заходняга боку царквы. **4.** Канстанцін Вядомы савецкі пісьменнік, ваенны карэспандэнт, паводле ўсходняга гараскопа нарадзіўся ў год Ката (Труса) ў 1915 г. **8.** Кацінае ..., ці хрызаберыл. Каштоўны камень, які носяць у час жалобы. **9.** Зачараванне (разм.). **11.** Высакародныя ідэі і пачуцці: уласцівыя большасці людзей, народжаных у год Змяі. **14.** Памяшканне пры гумне. **15.** Юліус ... Чэшскі журналіст, пісьменнік, аўтар вядомай кнігі «Рэпартаж з пятлій на шыі»: нарадзіўся

ў год Ката (Труса) ў 1903 г. **16.** Дай мазі ў ..., а ў працы песні вясёлай (прык.). **17.** Вялікі пухнаты і мяккі шаль: удалы навагодні падарунак. **20.** Тое, што і свіран. **21.** Азіяцкая краіна, у якой гаспадаром 2011 г. лічаць ката; японцы аддаюць перавагу трусу. **26.** Пагадненне: яго ў 2011 г. пажадана прытрымлівацца Казярогам. **28.** Шаўковая тканіна. **29.** Для мышы і кот вялікі ... (прык.). **30.** Агародная расліна: качан яе, перавязаны святочнай стужкай – добры падарунак на Новы год. **31.** Каштоўны метал, талісман Ракаў.

Упоперак

2. ... ці звычайны: назва па-роды кароткапоўсцевых трусаў. **3.** Нямецкі Парода вялікіх трусаў вагою да 8,5 кг. **5.** Кошкі з дому – ... на стол (прык.). **6.** Каштоўны камень, талісман Блізняцоў: ратуе ад сурокаў, атруты. **7.** Верагоднасць дасягнення мэтай: гараскоп прадказвае такую магчымасць у 2011 г. Ракам. **8.** Карысць, прыбытак: яе прынясе 2011 год народжаным у год Ката (Труса). **10.** Агародная расліна, якую разам з іншымі падарункамі варта пакласці пад навагоднюю елку, каб пацешыць Трусу. **12.** Рыса характару, якая належыць большасці людзей, народжаных у год Ката (Труса). **13.** Чарцёжны інструмент. **18.** ... Багдановіч. Выдатны беларускі паэт; нарадзіўся ў 1991 г. у год Ката (Труса). У 2011-м – 120 гадоў з дня яго нараджэння. **19.** Невялікае марское рыбалоўнае судна. **22.** ... бяды не чыніць (прык.). **23.** Смачны жабе ..., ды зубоў бог не даў (прык.). **24.** Першы ў чым-небудзь: гэтая пачэсная роля будзе належаць у 2011 г. большасці народжаным пад знакам задзяка Дзева. **25.** Млекакормячая жывёліна: найлепшым романтичным партнёрам для яе і Свінні з'яўляецца Кот (Трус). **27.** Кот на печку – сцюжа на ... (прык.).

Склаў

Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск

(Працяг. Пачатак у №№ 30–35, 39–48 за 2010 г.
№№ 1–5 за 2011 г.)

Станелевічы (Станілевічы) – вёска за 34 км на ўсход ад Паставаў, за 12 км на паўднёвы ўсход ад Варапаева. У 1873 годзе была ў Норыцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад прозвішча *Станелевіч*, якое пайшло ад імя *Станіль*, утворанага ад старажытна-славянскага, кананізаванага каталіцкай царквой, імя *Станіслаў* – «стане слаўным».

Станчыкі – вёска за 29 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 12 км на паўднёвы ўсход ад Лынтупаў каля возера Балдук. У 1920 годзе ў Лынтупскай гміне Свянцянскага павета Віленскага ваяводства. Назва паходзіць ад імя *Станчык*, якое ўтварылася ад імя *Станіслаў*. У Пастаўскім раёне жывуць Станчыкі, Станюшы, Станіслававы.

Старчунь – вёска за 17 км на захад ад Паставаў каля Гадучышак. Назва паходзіць, верагодна, ад прыслоўя «*старчама, старчаком*» у значэнні «стаўмя, вертыкальна». Такое тлумачэнне мае абгрунтаванне на мясцовасці. Побач з вёскай у глыбокай даліне цячэ рака Камайка, у якой абрывістыя берагі маюць вышыню 3–6 метраў.

Стары Двор – вёска за 16 км на ўсход ад Паставаў, за 7 км на захад ад Варапаева каля возера Старадворскае. У 1885 годзе – маёнтак у Лучайскай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні; меўся вінакурны завод. Назва адлюстроўвае гістарычную адметнасць паселішча: тут знаходзіўся «*двор*» – рэзідэнцыя ўладальнікаў гэтай мясцовасці. Верагодна, раней вёска называлася проста Двор, а пасля таго, як частка былых яе жыхароў заснавала новае паселішча – Навасёлкі, то Двор стаў Старым.

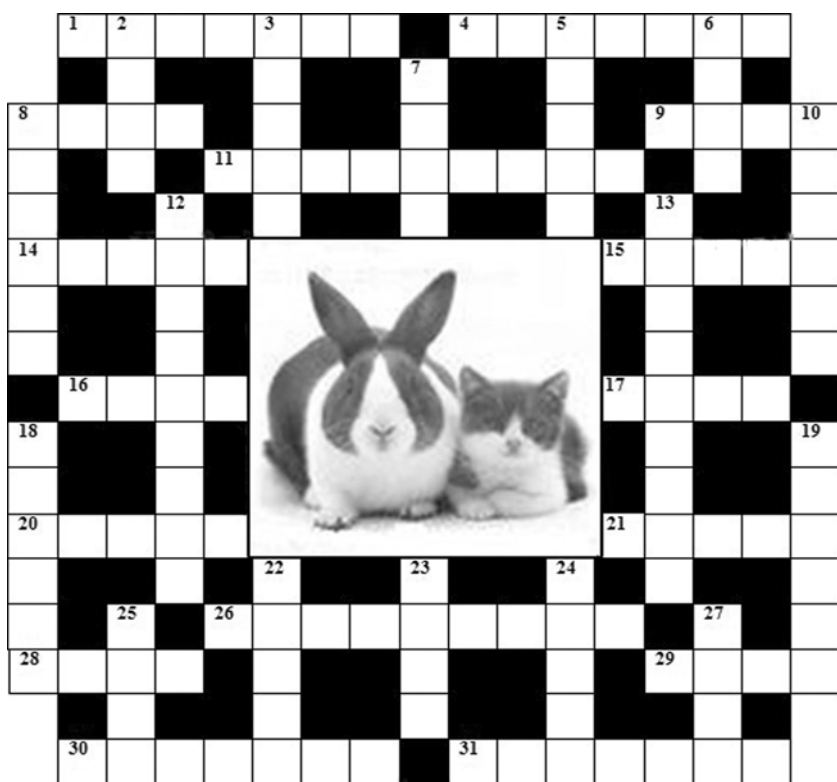
Стахоўскія – вёска за 35 км на паўночны ўсход ад Паставаў, за 17 км на поўнач ад Варапаева на левым беразе ракі Галбяцы. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета Віленскай губерні, належала Тызенгаўзу. Назва паходзіць ад прозвішча *Стахоўскі*, якое ўтворанае ад імя апостала *Стахія*, што азначае «колас». На Пастаўшчыне сустракаецца прозвішча Стахоўскі.

Стонішкі – вёска за 28 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 7 км на паўднёвы ўсход ад Лынтупаў. Назва паходзіць ад літоўскага «*stonijos*» – «пастаўнік, загарада для жывёлы ў полі». Зараз недалёка ад вёскі знаходзіцца малочна-таварная ферма.

Стукаўшчызна – вёска за 33 км на захад ад Паставаў, за 4,5 км на поўнач ад Лынтупаў. Назва, верагодна, паходзіць ад фінскага тэрміна «*suo*» – «балота», якое ў славянскіх мовах трансфармавалася да формы «стук». Доказам гэтага з'яўляецца і назва балота Стукач каля Вілейкі. З гэтага вынікае, што найменне вёскі ўтварылася ад урочышча, якое знаходзіцца ў забалочанай мясцовасці, што сапраўды так і ёсць. Існуе версія, што назва магла ўтварыцца ад слова «*истукан*» – «ідал, стод», і магла адносіцца да мясцовасці, дзе было язычніцкае капішча.

Субачы – вёска за 25 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 9 км на ўсход ад Лынтупаў. У пачатку XX стагоддзя была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. У 1905 годзе былі вёскі Субачы Дальнія і Субачы Бліжнія. Назва, верагодна, паходзіць ад стараславянскага геаграфічнага тэрміна «*субач*» у значэнні «водападзел», «узвышша паміж паніжэннямі». У Еўрапейскай частцы Расіі сустракаюцца словы «бачаг», «бачага», «буча», якія тлумачацца як «балота з ручаём», «забалочаная нізіна». У Беларусі сустракаюцца назвы Бачканы, Бачылаўка. Фармант «су-» характарызуе злучэнне аб'ектаў, іх блізкасць. Такім чынам, «*субач*» – гэта месца, дзе сыходзяцца дзве нізіны, два балоты. Пастаўскія Субачы пацвярджаюць гэта. Вёска знаходзіцца на водападзеле, на ўзгорку, з якога расцякаюцца ручаі на поўнач і на поўдзень. Ад назвы вёскі ўтварылася прозвішча *Субач*, пашыранае на Пастаўшчыне і Мядзельшчыне.

(Працяг на стар. 8)

У тэатры «Зьніч»

Увечары **17 лютага** Беларускі паэтычны тэатр аднаго актёра «Зьніч» у Малой зале імя Р. Шырмы Белдзяржфілармоніі прапануе музычна-паэтычную вечарыну «*Пункціры*» па творах вядомага беларускага паэта-авангардыста Алеся Разанава. У пастаноўцы задзейнічаны Таццяна Шумакова (цымбалы), Наталля Сазановіч (фартэпіяна) і Галіна Дзягілева ды Уладзімір Рагаўцоў.

Увечары **21 лютага** лаўрэат міжнародных конкурсаў Андрэй Марозаў запрасіць на романтичную манаоперу Алёга Залётнева «*Адзінокі птах*» (лібрэта Галіны Дзягілевай). Пастаноўка расказвае пра жыццё і смерць выдатнага паэта-романтыка, нашага суайчынніка Адама Міцкевіча. «Душа паэта спавядаецца, просіць выратавання. Палёт «адзінокага птаха» скіраваны да родных берагоў», – зазначаюць стваральнікі спектакля ў анатацыі да пастаноўкі.

23 лютага ўдзень маленькія глядачы пабачаць манаспектакль «*Мой Маленькі прынц*» паводле казачнай аповесці Антуана дэ Сэнт-Экзюперы і вершаў Беранжэ ў перакладзе Ніны Мацяш. Артыстка Раіса Астразінава раскажа добра зnanую многім гісторыю сяброўства, любові, адказнасці і – пошукаў самаго сябе. У спектаклі гучыць музыка Яўгена і Радзіёна Глебавых.

На вечар **24 лютага** запланаваны спектакль «*Абранніца*» паводле вершаў і «Маленькіх трагедый» Аляксандра Пушкіна. Выканаўца – Галіна Дзягілева.

На **28 лютага** запланаваныя дзве пастаноўкі. Удзень маленькія глядачы пабачаць лялечны манаспектакль «*Дзівосныя авантуры панюў Кубліцкага ды Заблоцкага*». У аснову пакладзе-

ны твор Пятра Васючэнкі і Сяргея Кавалёва. Выканаўца – Вячаслаў Шакалідо. Спектакль – казачная гісторыя пра прыгоды двух панюў, якія нічога не рабілі, толькі елі, пілі і біліся паміж сабой. Не дзіва, што неўзабаве іх гаспадарка прыйшла ў заняпад, а шалапуты тыя падаліся ў свет – лепшае долі шукаць. Увечары заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэлестаў запрасіць дарослых на свой манаспектакль «*Нобіль – барвяны ўладар*» паводле аповесці Уладзіміра Караткевіча «Сівая легенда». Гэта гісторыя пра неўміручасць беларускага (калі хочаце, літвінскага) духу, пра тое, як у самых скрушныя гістарычныя перыпетыі чалавек і грамадзянін застаецца сабою.

Спектаклі праходзяць у *Тэатральнай зале культурнага цэнтра Касцёла Св. Сымона і Св. Алены (акрамя асобна пазначанага)*. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15 гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне 331-75-53.

«Мой Маленькі прынц»

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Сурвілішкі – вёска за 19 км на захад ад Паставаў, за 7 км на паўночны захад ад Камаяў паміж азёрамі Вялікія і Малыя Сурвілішкі. У 1905 годзе маёнтак Чаховічаў у Камайскай воласці Свянцянскага павета Віленскай губерні. Назва вёскі ўтварылася ад наймення азёраў Сурвілішкі, якія знаходзяцца ў басейне р. Камайкі (цячэ праз азёры) і мае фіна-вугорскія карані, хоць канчаток ў ёй тыпова балцкі. Але ён быў дададзены пазней, а першапачаткова возера называлася «*Саравіл*», дзе «*sara*» (фін., карэл.) – «балота», «забалочаная рака», а «*vil*» (чуваш.) – «рэчышча ракі», «старыца», «возера ў пойме ракі». Геаграфічны аналіз пацвярджае верагоднасць такога тлумачэння: азёры, пасутнасці, уяўляюць сабой забалочаныя расшырэнні р. Камайка. Такім чынам, першапачатковы сэнс назвы возера фармуляваўся як «забалочанае возера ў пойме ракі».

Сухарышкі – вёска за 26 км на захад ад Паставаў, за 9 км на паўночны ўсход ад Лынтупаў. У пачатку ХХ стагоддзя ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета. У 1905 годзе вёска і засценак, які належаў Зубаву. Назва ўтварылася ад славянскага прыслоўя «*суха*» ў значэнні «сухое месца». Вёска сапраўды знаходзіцца на даволі высокім узгорку ў акружэнні паніжаных далінаў, па якіх цякуць ручаі.

Паводле легенды, у вельмі даўнія часы, калі Гасподзь хадзіў па зямлі, у тутэйшай мясцовасці быў вялікі няўрод, людзі галадавалі. Сядзеў тады на прызбе хаты бядняк, грыз апошні сухар. Якраз праз вёску праходзіў Бог у вобразе простага чалавека. Бядняк пашкадаваў падарожнага вандроўніка, разламаў сухар і падзяліўся сціплай ежай з ім. Вось таму вёска і завецца Сухарышкі.

Сяргеевічы – вёска за 26 км на паўднёвы ўсход ад Паставаў, за 6 км на поўдзень ад Дунілавічаў. У пачатку ХХ стагоддзя была ў складзе Дунілавіцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні каля сплаўной ракі Заражанкі. Назва паходзіць ад прозвішча *Сяргеевіч*, утворанага ад кананічнага праваслаўнага імя *Сергій*, што азначае «высокі», «шаноўны». У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы, утвораныя ад імя Сяргей: Сяргееў, Сяргееўкаў, Сяргейчык, Сяргіенкаў.

Т

Тарасаўка – вёска за 9 км на паўночны ўсход ад Паставаў. У 1905 годзе вёска і хутар ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета, уладанне Пшадзецкіх. Назва паходзіць ад імя *Тарас*, утворанага ад кананічнага праваслаўнага імя *Тарасій*, што значыць «усхваляваны, бунтоўны, трывожны». У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Таразевіч, Тарасевіч, Тараскевіч, Тарасаў, Тарашкевіч.

Трабунішкі – вёска за 33 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 3 км на паўднёвы ўсход ад Лынтупаў. У 1873 годзе была ў Лынтупскай воласці Свянцянскага павета, належала Бішэўскаму. Назва паходзіць ад літоўскага «*trabas*» – «хата».

Трапшавічы – вёска за 19 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 4 км на захад ад Камаяў. Тлумачэнне назвы гл. *Трабунішкі*.

Трупічы – вёска за 28 км на паўночны ўсход ад Паставаў, за 11 км на поўнач ад Варапаева. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета, належала Тызенгаўзу. Назва, верагодна, паходзіць ад аглушанай славянскай асновы «*друм*, *дром*», што азначае «лясны гушчар», «густы зараснік», «непраходнае балота». Вёска сапраўды знаходзіцца каля забалочанага вялікага ляснога масіву Варапаеўскай Дачы.

Труханкі – вёска за 15 км на поўдзень ад Паставаў. Назва паходзіць ад прозвішча *Трухан*, якое ўтварылася ад грэчаскага імя *Трафім*, што значыць «выхаванец». У Пастаўскім раёне ад гэтага імя ўтварыліся прозвішчы Трафімаў, Трахімовіч, Трошка, Атрахімовіч.

Тузбіца – вёска за 27 км на паўночны ўсход ад Паставаў, за 1 км на паўднёвы захад ад возера Белькі. У 1873 годзе была ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета, належала Тызенгаўзу. Назва вёскі паходзіць з фіна-вугорскіх моваў: «*ту*», «*то*» (комі, удм.) – «возера», «*ба*» (самад.) – «рака». Такім чынам, Тузба – «возера, з якога выцякае рака; праточнае возера». Геаграфічна такое пацвярджаецца: з возера выцякае ручай у рэчку Паловіцу. У Пастаўскім раёне ёсць і возера Тузба.

Тумулёўшчына – вёска за 11 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 6,5 км на ўсход ад Камаяў. Карані назвы можна знайсці ў лацінскай мове, дзе «*tumuli*» – «курганы, груды». У Балгарыі «*тумулі*» – магільныя курганы фракійцаў. Вядомы і дацкія «*тумулі*» – курганы.

(Працяг будзе)

Люты

20 – Полацкая карцінная галерэя, філіял Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка (1981) – 30 гадоў з часу адкрыцця.

21 – Мазырскія Яры, ландшафтны заказнік рэспубліканскага значэння (Мазыр і Мазырскі р-н; 1986) – 25 гадоў з часу заснавання.

21 – Ружанская пушча, біялагічны заказнік рэспубліканскага значэння (Пружанскі р-н; 1986) – 25 гадоў з часу заснавання.

26 – Гарошка Леў Юр'евіч (1911, Ашмянскі р-н – 1977), беларускі грамадска-культурны дзеяч, архімандрыт, даследчык гісторыі рэлігіі і царквы ў Беларусі, беларускай культуры, літаратар; яго кніжныя і рукапісныя зборы леглі ў аснову Беларускай бібліятэкі і музея імя Ф. Скарыны ў Лондане – 100 гадоў з дня нараджэння.

28 – Баглай Аляксандр Канстанцінавіч (Бабруйск, 1951), мастак дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва (мастацкая апрацоўка металу), аўтар узнаўлення гістарычнай экспазіцыі зброі ў Мірскім замку – 60 гадоў з дня нараджэння.

28 – «Гоман» (Вільня; 1916), газета, грамадска-палітычнае і літаратурна-мастацкае выданне нацыянальна-дэмакратычнага і асветніцкага кірунку (існавала да 1918) – 95 гадоў з пачатку выдання.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 5

Уздойж: 5. Сходня. 6. Рэчыца. 7. Героіка. 12. Сеанс. 13. Плынь. 14. «Драма». 17. Вясна. 18. Мазыр. 19. Чорны. 20. Нарты. 21. Скіба. 22. Брэст. 25. Людзі. 29. Хойнікі. 30. Цытата. 31. «Помста».

Упоперак: 1. Сцягі. 2. Тураў. 3. Осмас. 4. Карма. 8. Рол. 9. Іон. 10. Шапатовіч. 11. Карыятады. 15. Нарыс. 16. Змена. 21. Сэрца. 23. Рай. 24. СМІ. 26. Ігнат. 27. Яхант. 28. Ціпка.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

Пачатак у № 1 за 2003 год)

ЛАСІЦКІ (Łasicki) Ян (1534? – пасля 1599) – польскі гісторык, бібліёграф, рэлігійны дзеяч. Займаўся кнігазнаўствам, напісаў некалькі працаў па гісторыі вывучэння рэлігіі (асабліва кальвінізму). З 1581 г. жыў у Вільні. Апошнія гады жыцця правёў у Заслаўі каля Мінска; цікавіўся этнаграфіяй народаў, якія насялялі Рэч Паспалітую, тэорыяй культуры. Пісаў на лацінскай мове. Аўтар працы «Пра рэлігію, ахвярапрынашэнне, вясельныя і пахавальныя абрады русінаў, маскавітаў і татараў...» (1582), дзе апісваюцца (часам з акцэнтацыяй увагі на негатывным) сямейныя абрады, народнае адзенне, стравы і інш. бакі матэрыяльнай культуры беларусаў, а таксама асаблівасці архітэктуры Полацка, Вільні і інш. гарадоў. Яго твор «Пра багоў самагітаў, іншых сарматаў і несапраўдных хрысціянаў» (1615) дае шырокае ўяўленне пра свет язычніцкіх вераванняў жыхароў тагачаснай Літвы.

ЛАСТОВСКИ Вацлаў Юстынавіч (20.10.1883, былы фальварак Калеснікі Дзісенскага пав., цяпер Глыбоцкі р-н – 1938) – беларускі грамадска-палітычны дзеяч, гісторык, этнограф, філолаг, публіцыст, літаратуразнавец. З 1909 г. супрацоўнік рэдакцыі газеты «Наша Ніва», у 1916–1917 гг. рэдактар газеты «Гоман», у 1923–1927 гг. – часопіса «Крывіч» (Каўнас). У 1906–1917 гг. член партыі Беларускай сацыялістычнай грамады (БСГ). З 1919 г. – у партыі беларускіх эсераў. З снежня 1919 г. ўзначальваў раду міністраў Беларускай Народнай Рэспублікі. У сярэдзіне 1920-х гг. адышоў ад палітычнай дзейнасці, прасіў урад БССР дазволіць вярнуцца на навуковую працу ў рэспубліку. З 1927 г. дырэктар Беларускага дзяржаўнага музея, загадчык кафедры этнаграфіі пры Інбелкульце, з 1928 г. ака-

дэмік і неадменны сакратар АН БССР.

Аўтар працаў па гісторыі Беларусі. У 1910 г. у Вільні выдаў «Кароткую гісторыю Беларусі», у 1926 г. у Каўнасе – «Гісторыю беларускай (крыўскай) кнігі». У артыкулах па пытаннях літаратуры («Спачвайце доўг», 1913 г.; «Па свайму пляху!», 1914 г. і інш.; пад псеўданімам Ю. Верашчака) намагаўся скіраваць беларускую літаратуру на шлях апявання «адвечнага хараства» Бацькаўшчыны – Беларусі. У газеце «Наша Ніва» і інш. выданнях друкаваў апавяданні і вершы (пад псеўданімам Власт).

21.07.1930 г. арыштаваны Томскім ДПУ па справе «Саюза вызвалення Беларусі», высланы на 5 гадоў у Саратаў. Паўторна арыштаваны 20.08.1937 г. і расстраляны 23.01.1938 г. Рэабілітаваны ў 1955 і 1988 гг.

ЛАТА – традыцыйная рыбалоўная снасць: аднасенная сетка, прызначаная для лоўлі рыбы на хуткім цячэнні. Называлася таксама сцяна. Па баках сеткі – дзве палкі, да якіх прывязвалі вяроўкі. Аснашчалася паплаўкамі і грузіламі так, каб не танула на дно. У час руху ў вадзе прымала форму жолаба, каля задняй сцяны якога збіралася рыба. Лётам латай рыбачылі як падвалокай, узімку выкарыстоўвалі як зімовы невад. Каб правесці ўлоў, снасці выцягвалі на бераг. Выкарыстоўвалі на рэках Брэстчыны і Гродзеншчыны.

